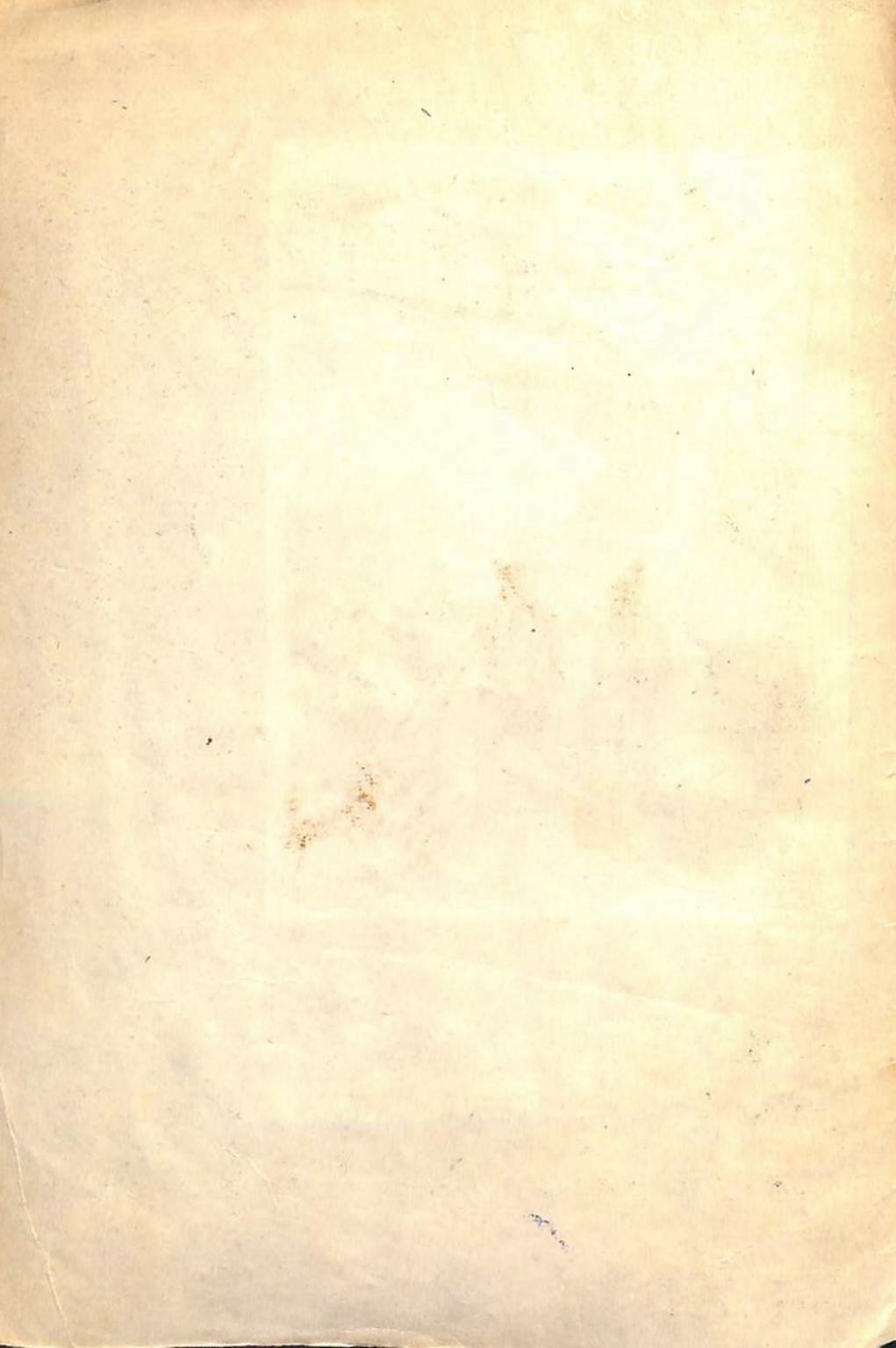




Ա. Պ. ԳԵԽՈՎ

# ՏՂԱՆՏԻՐԸ

ՊԵՏՂՐԱՏ 1937  
ՅԵՐԵՎԱՆ



Ա. ԶԵԽՈՎ

# Տ Ղ Ա Ն Ե Ր Ը

Քարգմ. Հ. Տ. ԱՎԱԳՅԱՆ  
Նկարները Պ. ԱԼՅԱԿՐԻՆՍԿՈՒ

II  
A 2438-7093

*Handwritten note:*  
Տի Աստուծոյ



ՊԵՏՂՐԱՏ

ՀԼԿՅԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱ-ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ  
ՅԵՐԵՎԱՆ 1937



Փ Ո Ք Ր Ա Հ Ա Մ Ա Կ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Մ Ա Ր

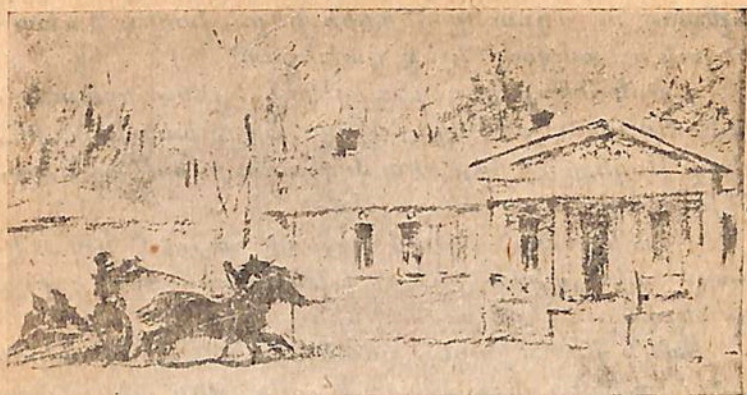
Պատ. խմբագիր՝ [REDACTED]  
Տեխ. խմբագիր՝ Ա. ԽՈՒՂԱՎԵՐԴՅԱՆ,  
Սրբազրիչ՝ Ռ. ՆՇԱՆՅԱՆ

Գլավիհի լիազոր Կ-4465, հրատ. 3878

Պատվեր 1133, տրամ 3000

Պետհրատի տպարան, Յերեվան, ԻԻ Կոմունյանցի, 4

1000



— Վոլոգյան յեկավ. — բղավեց մեկը բակում:  
— Վոլոգիչկան յեկավ, — բացականչեց Նատալյան, ներս վագետով սեղանատուն: — Ախ, աստված իմ: Կարալյովների ամբողջ ընտանիքը, փորը ժամ առ ժամ սպասում եր Վոլոգյային, նեովեց դեպի լուսամուտները: Գլխավոր մուտքի առաջ կանգնած եր մի լայն սահնակ, և յերեք սպիտակ ձիերից թանձր գոլորշի յեր բարձրանում: Մահնակը դատարկ եր, փորովհետև Վոլոգյան արգեն կանգնած եր նախասենյակում և կարմրած, մրսած ձեռքերով արձակում եր գլխանոցը: Նրա գիմնադիական վերարկուն, գլխարկը, կրկնակոշիկներն ու քունքի մազերը ծածկված եյին յեղյամով, և նա ամբողջովին գլխից մինչև փոտք այնպիսի մի գուրեկան սառնամանիքային հոտ եր արձակում, փոր, նրան նայելով ուզում եյիր մրսել և ասել՝ «բրձ-ո-ո»: Մայրն ու մորաքույրն շտապեցին զրկել ու համբուրել նրան, Նատալյան ընկավ նրա փոտքերն ու սկսեց հանել թաղյակները, քույրերը ճշոց բարձրացրին, դռները

ճոճոում եյին, թրրխկում, իսկ Վոլոդյայի հայրը  
ժիլետով ու մկրատը ձեռքին ներս վազեց նախա-  
սենյակ ու բացականչեց վախեցած՝

— Իսկ մենք քեզ դեռ յերեկ եյինք սպասում:  
Լամ տեղ հասար: Բարեհաջող: Տեր աստված իմ,  
ախրը թողեք մի հոր հետ վողջագուրվի: Ի՞նչ ե, չը-  
լինի թե յես դրա հայրը չեմ:

— Հա՛՛, հա՛՛, — թավ ձայնով հաջում եր Մի-  
լորդը՝ հակայական շունը, թխկթխկացնելով պոչը  
պատերին ու կահկարասիքին:

Մամեն ինչ միացել, դառել եր մի միասնական  
համատարած, բերկրալից հնչյուն, վոր տեեց մոտ  
յերկու ըոպե: Յերբ ուրախուլթյան առաջին թա-  
փըն անցավ, Կարալյովները նկատեցին, վոր բացի  
Վոլոդյայից նախասենյակում գտնվում եր նաև մի  
փոքրիկ մարդ, փաթաթված թաշկինակներով, շա-  
լերով ու գլխանոցով և ծածկված յեղյամով: Նա  
անշարժ կանգնած եր անկյունում աղվեսի մեծ  
քուրքից ընկնող շվաքի մեջ:

— Վոլոդիչկա, իսկ դա ո՞վ ե, — հարցրեց շնջա-  
լով մայրը:

— Վահ, — գլխի ընկավ Վոլոդյան. — Իա, պատիվ  
ունիմ ներկայացնելու, իմ ընկեր Չեչևիցյինն ե,  
յերկրորդ դասարանի աշակերտ... Յես նրան բերել  
եմ մեզ մոտ հյուր:

— Շատ ուրախ ենք, շնորհ արեք, — ասաց ուրա-  
խացած հայրը: — Ներեցեք, յես տնավարի, առանց  
սերթուկի յեմ... Խնդրեմ համեցեք: Նատալյա, ոգ-  
նիբ պարոն Չեչևիցյինին հանվելու: Տեր աստված  
իմ, դե մի քշեք եղ շանը: Իա պատիժ ե:

Մի քիչ հետո Վոլոդյան ու նրա բարեկամ Չե-  
չևիցյինը, աղմկոտ հանդիպումից շմած ու ցրտից



Գլխավոր մուտքի ստալ կանգնած եր մի լաշն սանհակ:

դեռևս վարդազուն, նստած եյին սեղանի մոտ ու թեյ եյին խմում:

Չմեռային արեգակը, թափանցելով լուսամուտների վրայի ձյան ու նախշերի միջով, դողդողում եր ինքնայեռի վրա ու լողացնում եր մաքուր ճառագայթները թեյի փողոցաթասում: Սենյակում տաք եր, և տղաներն զգում եյին, թե ինչպես նրանց մրսած մարմիններում, չցանկանալով տեղի տալ իրար, խտրտվում եյին տաքությունն ու ցուրտը:

— Ահա շուտով և ջրորհնեքն ե. — ասում եր ձիգ տալով հայրը, մութ շիկագուն ծխախոտից գլանակ փոխրելով: — Իսկ փաղուց եր, փոր ամառ եր, և մայրըդ լաց եր լինում քեզ ճամփու դնելիս: Ըհը՛, տեսար հրես դու ել յեկար... Ժամանակն, ախպերս, արագ ե անցնում: Պարոն Զիրխով, համեցեք, շատ եմ խնդրում, մի քաշվեք: Մեզ մոտ պարզ պիտի լինել:

Վոլոդյայի յերեք քույրերը՝ Կատյան, Սոնյան և Մաշան — նրանցից ամենից մեծը տասնմեկ տարեկան եր — նստած եյին սեղանի մոտ և աչքները չեյին պոկում նոր ծանոթից: Չեչեիցյինը նույն տարիքին ու հասակին եր, ինչ փոր Վոլոդյան, բայց այդքան թխտիկ ու սպիտակ չեր, այլ նիհար եր, թուխ, ծածկված պեպեններով: Նրա մազերը կոշտ և ցցված եյին, աչքերը նեղլիկ, շրթունքները հաստ, ընդհանարապես նա շատ տգեղ եր, և յեթե նրա հագին գիմնագիական կուրտկա շլիներ, ապա նա իր արտաքինոյ նման կլիներ խոհարարուհու տղայի: Նա մոռալ եր, միշտ լուռ և փոշ մի անգամ չժպտաց: Աղջկերքը, նայելով նրան, իսկույն գլխի ընկան, փոր դա, յերևի, շատ խելոք և գիտուն մարդ ե: Նա անընդհատ մտածում եր ինչ փոր բանի մա-





— Հնֆ, հաֆ, — թաղ ձայնով հաջում եր Միլլրդը:

սին և աշնպես երզբազված իր մտքերով, վոր յերբ նրան հարցնում էյիս վորևե բանի մասին, նա ցնցվում եր, թափ եր տալիս գլուխն ու խընդրում կրկնել հարցը:

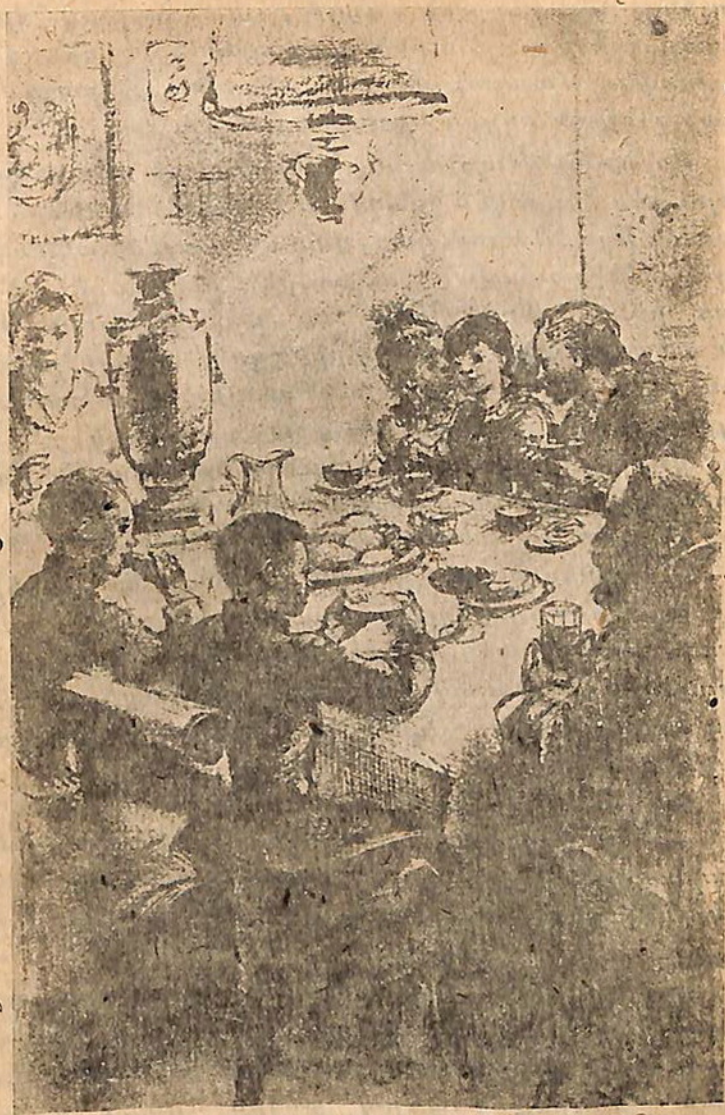
Աղջկերքը նկատեցին, վոր միշտ ուրախ ու ասող-խոսող Վոչոգյան ել, այս անգամին խոսում եր քիչ, բոլորովին չեր ժպտում և կարծես նույնիսկ ուրախ չեր, վոր յեկել եր տուն: Բանի գեռ նստած էյին թեյի, նա գիմեց իր քուլքերին միայն մեկ անգամ, և աշն ել ինչ վոր տարրորինակ խոսքերով: Նա ցույց տվեց մատով ինքնայեռն ու ասաց՝  
— Իսկ Գալիֆորնիայում թեյի փոխարեն խմում են ջին:

Նա ել եր զբաղված ինչ վոր մտքերով, և աշն հայացքները, վոր յերբեմն նա փոխանակում եր իր բարեկամ Չեչեկցյինի հետ, յեզրակացնել եր տալիս, վոր տղաների մտքերն ընդհանուր էյին:

Թեյից հետո բոլորն անցան փոքրերի սենյակը Հայրն ու աղջկերքը նստեցին սեղանի մոտ ու ըզբաղվեցին գործով, վորն ընդհատվել եր տղաների գալով: Նրանք գույնզգույն թղթից շինում էյին ծաղիկներ ու ծոպավոր ժապավեններ տոնածառի համար: Իս գրավիչ ու աղմկալի աշխատանք եր: Ամեն մի նոր շինած ծաղիկն աղջկերքը գիմավորում էյին խանդավառ բացականչութուններով, նույնիսկ սարսափի ձայներով, կարծես այդ ծաղիկն ընկնում եր յերկնքից: Հայրիկը նույնպես սրանչանում եր և յերբեմն գցում եր մկրատը գետին, բարկանալով նրա վրա, վոր նա բռն է:

Մայրը ներս եր վազում փոքրերի սենյակը սաստիկ մտահոգված գեմքով ու հարցնում՝

— Ո՞վ է վերցրել իմ մկրատը: Ելի Բվան Նիկալայիչ, գույնս վերցրել իմ մկրատը:



— Իսկ Կալիֆորնիայում թեյի փոխարեն խմում են ջինս:

— Տեր աստված իմ, նույնիսկ մկրատը չեն տալիս, — պատասխանում եր լալկան ձայնով Իվան Նիկալայիչն ու յետ ընկնելով աթոռի մեջքին, վերափորված մարդու դիրք եր ընդունում, բայց մի ըստե անցած նորից սքանչանում եր:

Իր նախընթաց այցելությունների ժամանակ Վոլոդյան նույնպես զբաղվում եր տոնածառի պատրաստություններով, կամ վազ եր տալիս բակը նայելու, թե կառապանն ու հովիվն ինչպես են ձնե սար շինում, բայց հիմա նա ու Չեչևիցյինը վոչ մի ուշադրություն չդարձրին գույնզգույն թղթի վրա և նույնիսկ վոչ մի անգամ չեղան ախոռում, այլ նստեցին լուսամուտի մոտ ու սկսեցին շնչալինչ վոր բանի մասին: Հետո նրանք միասին բաց արին աշխարհագրական ատլասն ու սկսեցին նայել ինչ վոր մի քարտեզ:

— Սկզբից Պերմ... — կամաց ասում եր Չեչևիցյինը... — Ենտեղից Տյումեն... հետո Տոմսկ... հետո... հետո... Կամչատկա... Եստեղից սամոյեդները կանցկացնեն նավակներով Բերինգյան նեղուցից... Ահա քեզ և Ամերիկան... Եստեղ շատ մուշտակավոր գազաններ կան:

— Իսկ Կալիֆոռնիան, — հարցրեց Վոլոդյան:

— Կալիֆոռնիան ներքեն ե... հերիք ե վոր Ամերիկա ընկնենք, Կալիֆոռնիա հասնելը հեշտ ե: Իսկ մեզ համար սնունդ կարող ենք ճարել վորսորդությամբ ու կողոպուտով:

Չեչևիցյինն ամբողջ օրն իրեն հեռու եր պահում աղջկերբից և հոնքերի տակից եր նայում նրանց: Յերեկոյան թեյից հետո այնպես պատահեց, վոր նրան մի հինգ ըստեյով թողին մենակ աղջկերբի հետ: Անհարմար եր լուռ մնալ: Նա խստո-



— Սկզբից Պերմ... — կամաց ասում էր Չեչևիցինը:

րեն հազաց, աջ ափով շփեց ձախ ձեռքը, մռայլ նայեց Կատյային ու հարցրեց՝

— Դուք կարդացել ե՞ք Մայն-Ռիդին:

— Վոչ, չեմ կարդացել... Լսեցե՞ք, դուք կարողանում եք չմուշկներով սահել:

Ընկղմված իր մտքերի մեջ, Չեչկիցյինը վոչինչ չպատասխանեց այդ հարցին, այլ միայն սաստիկ ուռցրեց այտերն ու այնպիսի հոգոց հանեց, կարծես թե սաստիկ շոգում եր: Նա նորից աչքերն ուղղեց Կատյային ու ասաց՝

— Յերբ բիզոնների հետը վազում ե պամպասներով, դողում ե գետինը, իսկ այդ ժամանակ մուստանգները, վախեցած, քացի յեն գցում ու խրխրնջում են:

Չեչկիցյինը տխուր ժպտաց ու պվեցրեց՝

— Նաև հնդկացիները հարձակվում են գնացքների վրա: Բայց ամենից վատը, մոսկիտներն են ու տերմիտները:

— Իսկ գրանք ի՞նչ են:

— Դրանք մըջնիկների նման բան են, միայն թևեր ունեն: Շատ պինդ կծում են: Իխտե՞ք յես ով եմ:

— Պարոն Չեչկիցյինը:

— Վոչ: Յես Մոնտիզոմո Բազեյի ձիրանն եմ, անհաղթելիների առաջնորդը:

Մաշան, բոլորից փոքր ազջիկը, նայեց նրան, հետո լուսամուտին, վորի յետևում արդեն յերեկոյեր, և ասաց մտադբաղ՝

— Իսկ մենք յերեկ վոսպ եյինք յեփել:

Չեչկիցյինի բոլորովին անհասկանալի խոսքերը և այն, վորնա անընդհատ փափսում եր Վոլոդյայի հետ, և այն, վոր Վոլոդյան չեր խաղում, այլ միայն մտածում ինչ վոր բանի մասին, — այդ բոլորը խոր-

հըրդավոր եր ու տարորինակ: Յեվ յերկու մեծ աղ-  
ջըկերքը, Կատյան ու Սոնյան, սկսեցին ուշադրու-  
թյամբ հետևել տղաներին: Յերեկոյան, յերբ տղա-  
ները պառկում էին քնելու, աղջկերքը գաղտնաբար  
մտտեցան զուանն ու լսեցին նրանց խոսակցությու-  
նը: Ո՛ր, ինչեր իմացան նրանք: Տղաները պատրաստ-  
վում էին փախչելու ինչ վոր Ամերիկա, վոսկի ձեռ-  
գցելու: Ամեն ինչ արգեն պատրաստ եր ճանապար-  
հի համար՝ ատրճանակ, յերկու զանակ, չոր հաց,  
խոշորացույց — կրակ ստանալու համար, կողմնա-  
ցույց և չորս ուռբլի փող: Երանք իմացան, վոր  
տղաներն ստիպված պիտի լինեն անցնելու մի քանի  
հազար վերստ, իսկ ճանապարհին կովելու են փազ-  
րերի ու վայրենիների հետ: Հետո վոսկի և փղոսկր  
պիտի հանեն, թշնամիներ սպանեն, դառնան ծո-  
վային ավազակներ, խմեն ջին և վերջի վերջո ա-  
մուսնանան գեղեցկուհիների հետ ու մշակեն պլան-  
տացիաներ: Վոլոդյան ու Չեչևիցյինը խոսում էին  
ու տարվելով իրար ընդհատում: Այդտեղ Չեչևի-  
ցյինն իրեն անվանում եր այսպես՝ «Մոնտիգոմո-  
հագեյի ձիրան», իսկ Վոլոդյան — «Իմ սպիտակա-  
մորթ յեղբայր»:

— Տես հա՛, մայրիկին մի ասա, — ասաց Կատ-  
յան Սոնյային, յերբ գնում էին քնելու: — Վոլո-  
դյան Ամերիկայից կբերի մեզ համար վոսկի և փղ-  
ոսկր, իսկ յեթե դու ասես, նրան չեն թողնի:

Ջրորհնեքի նախընթաց որը Չեչևիցյինն ամբողջ  
ժամանակ նայում եր Ասիայի քարտեզն ու ինչ  
վոր բան գրի առնում, իսկ Վոլոդյան, հոգնատանջ,  
թխլիկ, կարծես մեղու կծած լիներ, մոռյլ ման  
եր գալիս սենյակներում և փոշինչ չեր ուտում: Յեվ

նույնիսկ մեկ անգամ մանկանոցում նա կանգ առավ սրբապատկերի առաջ, խաչակնքեց յերեսն ու ասաց՝

— Տեր իմ, ներիր ինձ մեղավորիս: Տեր իմ, պահիր իմ խեղճ, թշվառ մայրիկին:

Յերեկոյան դեմ նա լաց յեղավ: Յերբ գնում էր քնելու, նա յերկար գրկում էր հորը, մորն ու քույրերին: Կատյան ու Սոնյան հասկանում էին բանն ինչու՞ն է, իսկ փոքրը, Մաշան, փոշինչ չէր հասկանում, բացարձակորեն փոշինչ, և միայն յերբ նայում էր Չեչեիցյիին, մտածմունքի մեջ էր ընկնում և ասում հոգոց հանելով՝

— Յերբ պասը գալիս է, դայակս ասում է պետք է ուտել սիսեռ և փոսպ:

Զորհնեքի առավոտյան կանուխ Կատյան ու Սոնյան կամաց վեր կացան անկողնուց և գնացին նայելու, թե ինչպես պիտի տղաները փախչեյին Մմերիկա: Ծածուկ մոտեցան դռանը:

— Ուրեմն դու չե՞ս գնալու, — բարկացած հարցրնում էր Չեչեիցյիին: — Ասա, չե՞ս գա:

— Տեր Աստված, — կամաց լաց էր լինում Վորդյան: — Բա յես փոնց գնամ, յես մայրիկիս եմ խղճում:

— Իմ սպիտակամորթ յեղբայր, յես քեզ խընդրում եմ, գնանք: Դու ինքդ եյիր հավատացնում, փոր կգնաս, ինքդ ինձ խաբեցիր բերեցիր, իսկ հեսց գնալու ժամանակն յեկավ, վախեցար:

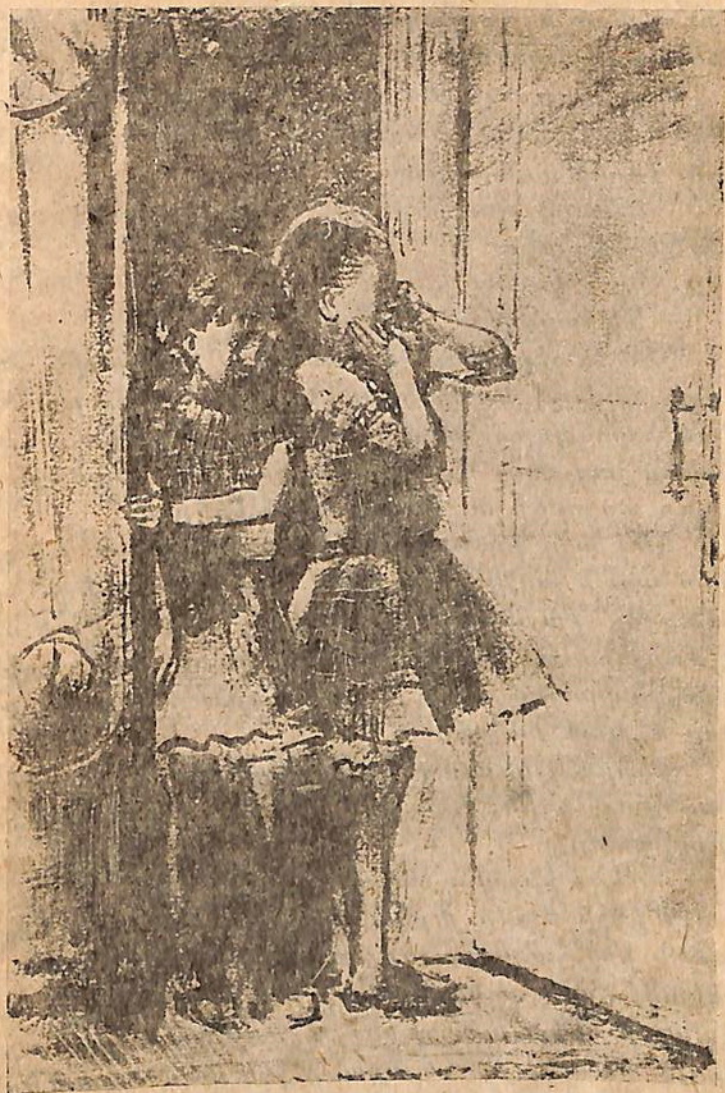
— Յես... Յես չեմ վախենում, այլ յես... յես մայրիկիս եմ խղճում:

— Դու ասա՛ կգնամ, թե չե:

— Յես կգնամ, միայն... միայն սպասիր: Յես ուզում եմ տանը մի քիչ ապրել:

— Վոր եղպես է յես ինքս կգնամ, — փորոշեց





Ո՛ր, ինչեր իմացան նրանք:

Չեչևիցյիներ:— Առանց քեզ ել յորա կզնամ: Բնա,  
դեռ ուզում եյիր վագրերի դեմ վորսի գնալ, կռիվ  
անել: Վոր եղպես ե տուր ինձ իմ պատիճները:

Վոլոգյան այնպես դառը լաց յեղավ, վոր քույ-  
րերը չգլխացան ու նույնպես կամացուկ լաց յե-  
ղան: Լուսթյուն տիրեց:

— Ուրեմն դու չե՞ս գա, — մի անգամ ել հարց-  
րեց Չեչևիցյիներ:

— Կր... կգամ:

— Դե հագնվիր:

Յե՛վ Չեչևիցյիներ, վորպեսզի Վոլոգյային հա-  
մոզի, գովում եր Ամերիկան, մոնչում վագրի նը-  
ման, պատկերացնում շոգենավը, հայրոյում եր,  
խոստացավ տալ Վոլոգյային ամբողջ փղոսկըը և  
բոլոր առյուծի ու վագրի մորթիները:

Յե՛վ այդ յղարիկ, թուխ, կոշտամազ ու պեպե-  
նոտ տղան աղջկերքին թվում եր արտասովոր, նը-  
շանավոր: Դա հերոս եր, վճռական, անվախ մի մարդ  
և մոնչում եր նա այնպես, վոր դռան յետևը կանգ-  
նած, իսկապես կարելի յեր կարծել, վոր դա վա-  
զըր ե, կամ առյուծ:

Յերբ աղջկերքը վերադարձան իրենց սենյակ ու  
հագնվում եյին, Կատյան, աչքերն արտասուենքով  
լիքը, ասաց՝

— Ախ, ինչպես սարսափելի յե:

Մինչև ժամը յերկուսը, յերբ նստեցին ճաշի,  
ամեն ինչ հանգիստ եր, բայց ճաշին բանից դուրս  
յեկավ, վոր տղաները տանը չեն: Ուղարկեցին ծա-  
ռաների սենյակը, ախոռը, կողաշենքը— գործակա-  
տարի մոտ— այդտեղ նրանք չկային: Ուղարկեցին  
գյուղ— այնտեղ ել չգտան: Թե՛յն ել հետո նույնպես  
խմեցին առանց տղաների, իսկ յերբ նստում եյին

ընթերցու, մայրիկը շատ եր անհանգստանում, նույն  
իսկ լաց եր լինում: Իսկ գիշերը նորից գնացին  
գյուղ, փնտռեցին, ման յեկան յապտերներով գե-  
տի մոտ:

Աստված իմ, ինչպիսի իրարանցում բարձրա-  
ցավ:

Մյուս ուրը յեկել եր ուրյազնիկը, սեղանատանը  
գրում եյին ինչ վոր մի թուղթ: Մայրը լաց եր  
լինում:

Բայց սհա պատշգամբի մոտ կանգ առավ մի  
սահնակ, և յերեք սպիտակ ձիերից գոլորշի յեր  
բարձրանում:

— Վոլոգյան յեկավ, — բղավեց մեկը բակում:

— Վոլոգիչկան յեկավ, — կանչեց Նատալյան,  
ներս վազելով սեղանատուն:

Յեվ Միլորդը հաշեց թավ ձայնով — «հնֆ հնֆ»  
Բանից դուրս յեկավ, վոր տղաներին բռնել եյին  
քաղաքում, խանութաշարքում (այնտեղ նրանք ման  
եյին գալիս ու անընդհատ հարց ու վորձ անում,  
թե վորտեղ կարելի յե գտնել վառող): Վոլոգյան,  
հենց վոր մտավ նախասենյակ, իսկույն հեկեկաց  
ու ընկավ մոր վզովը: Աղջկերքը դողդողալով, սար-  
սափած մտածում եյին այն մասին, թե հիմա ինչ  
պիտի լինի, լսում եյին, թե ինչպես հայրիկը տա-  
րավ Վոլոգյային ու Չեչեկիցյինին իր առանձնա-  
սենյակը և այնտեղ յերկար խոսում եր նրանց հետ:  
Մայրիկն ել եր խոսում ու լաց լինում:

— Մի՛ թե այդպես կարելի յե, — համոզում եր  
հայրիկը: — Աստված մի արասցե, կիմանան գիմա-  
զիայում, դուրս կանեն: Իսկ քեզ համար ամս՛թե,  
պարոն Չեչեկիցյին: Լավ չի: Դուք եք զրզոզը, և հու-  
սով եմ, դուք կկրեք ձեր պատիժը ձեր ծնողների

4003 A 24138 II



Կողմից: Միթե այդպես կարելի չե՛: Դուք փորտե՞ր  
եք գիշերել:

— Կայարանում, — հպարտ պատասխանեց Չե-  
չևիցյինը:

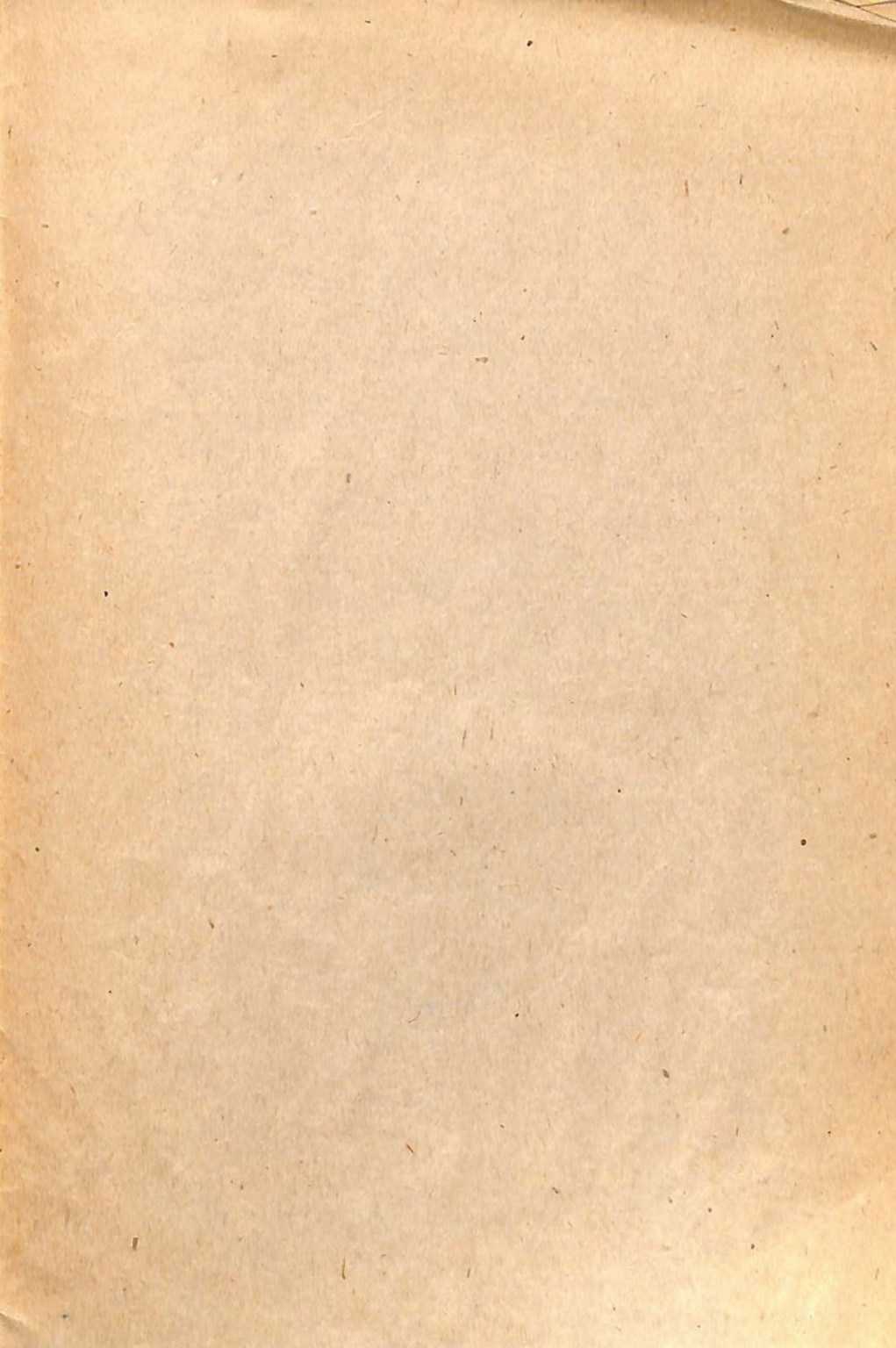
Վոլոգյան հետո պառկել եր, և նրա գլխին դը-  
նում եյին քացախով թրջած սրբիչը: Հեռագիր ու-  
ղարկեցին ինչ փոր տեղ, և մյուս ուրը յեկավ մի  
տիկին, Չեչևիցյինի մայրը, ու տարավ իր փորդուն:

Յերբ Չեչևիցյինը գնում եր նրա դեմքը խիստ  
եր գոռոզ, և աղջկերթին հրաժեշտ տալիս, նա փոչ  
մի խոսք շասաց, միայն վերցրեց Կատյայի տետ-  
րակն ու գրեց իբրև հիշատակ՝

«Մ'ոնտիգոմո Բագեյի ձիրան»:



87.8.1

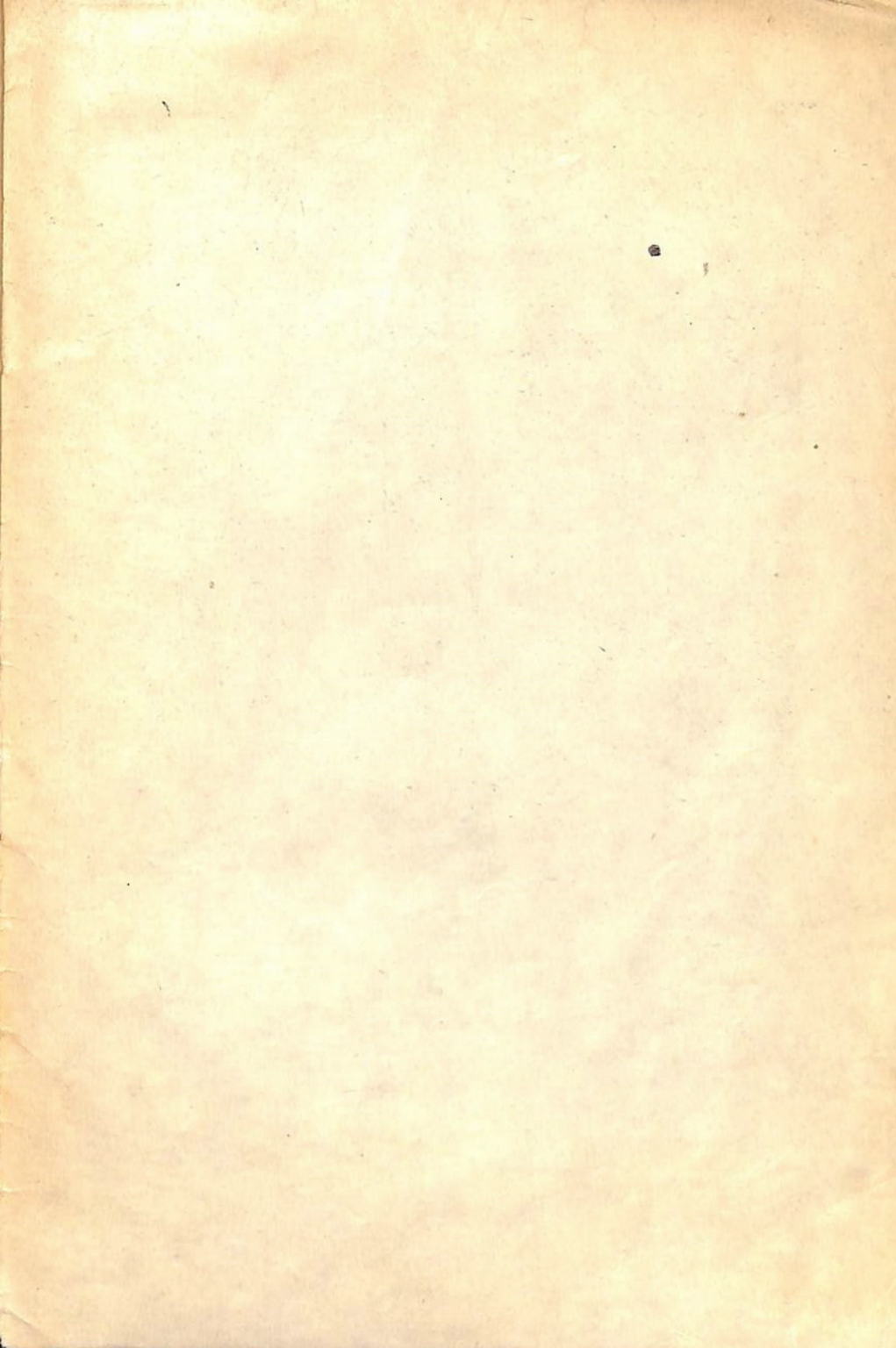


Երօժ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.



FL0002307



ФНД 30 407.

064.

110

A  $\frac{II}{24138}$

А. П. ЧЕХОВ  
МАЛЬЧИКИ  
ГИЗ АССР ЕРЕВАН 1937